

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دانشگاه فنی و حرفه ای کشور

آموزشگاه فنی و حرفه ای دختران همداغ

(حضرت زینب کبری (س))

هندسه نقوش سنتی

کامران امجدیان

جلسه ۱

مقطع
کاردانی

رشته گرافیک

نگاهی کوتاه به تاریخچه پیدایش نقوش

نیاز انسان به "بیان"، در قالب‌های گوناگون شکل می‌گیرد. از آن جمله است نیاز انسان برای "بیان" از طریق واژه‌ها(شعر)، به وسیله صوت(موسیقی)، توسط حرکات موزون(رقص) و از راه تصویر(طراحی و نقاشی). این نیاز از همان ابتدا که ساختمان وجودی انسان به صورت فعلی شکل گرفت و تفکر نمود و در پی یافتن راه حل برای مشکلات روزمره اش مجبور به تلاش شد، به وجود آمد و در هریک از این زمینه‌ها نیز به لحاظ یک نیاز به فعالیت پرداخت. ولی در هیچ‌یک از مواردی که به آن اشاره شد، به استثنای طراحی و نقاشی(و گاهی حجم‌سازی)، نمونه‌ای از دوره پیش از تاریخ(۷۰۰۰ تا ۱۵۰۰۰ پیش از میلاد) برای تحقیق و بررسی انسان معاصر باقی نمانده است.

از آنجا که طراحی و نقاشی از جمله هنرهایی هستند که با "فضا" سر و کار دارند، نمونه‌های درخشان بسیاری از این هنر انسان نخستین برای مطالعه و تحقیق نسل‌های حاضر باقی مانده است.

مرتفع ساختن نیاز به بیان از طریق تصویر، امروز نیز با وجودی که وسایل ارتباطی متعددی افزون بر طراحی در دسترس انسان معاصر قرار گرفته است، همچنان دارای نیروی نخستین می‌باشد...

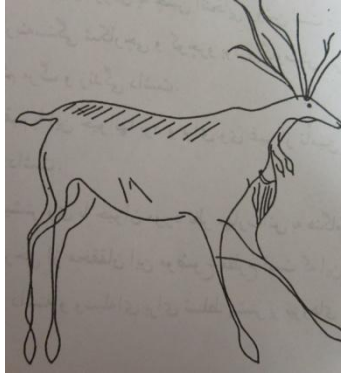
از میان موضوع‌های بی‌شماری که انسان نخستین برای تصویر برگزید، بیشتر از همه، تصاویر حیوانات است. دلیل روی آوردن به چنین انتخابی روشن است:

- انسان عصر پارینه سنگی، شکارچی و کوچرو بود. حیواناتی از قبیل گاو میش، بز کوهی، اسب، آهو، گوزن و... برای وی حکم مرگ و زندگی داشت.

- وی در ارتباط مستقیم با این حیوانات بود و این حیوانات برای وی غیر از تأمین خوراک، پوشاک و سوخت، وجهه‌ای آرمانی داشت.

- آشنایی بیشتر وی با حیوان مورد نظر، موجب افزایش مهارتش در هنگام شکار بود.

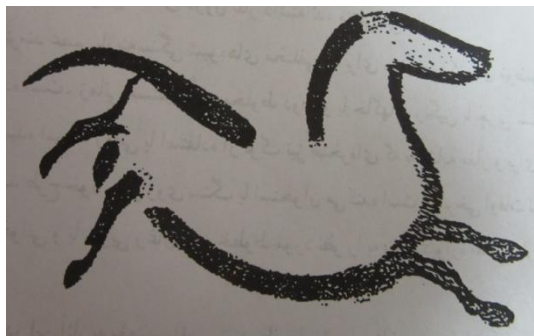
- و بالاخره برای برخی از محققان، این موضوع مطرح است که این تصاویر برای انسان نخستین، جنبه سحر و جادو داشته و وسیله‌ای برای تسلط بیشتر بر نیروهای متخاصم محیط بوده است.

گوزن طراحی شده بر روی سنگ. غار لاسکو، ۱۲۰۰۰ تا ۱۵۰۰۰ پیش از میلاد.

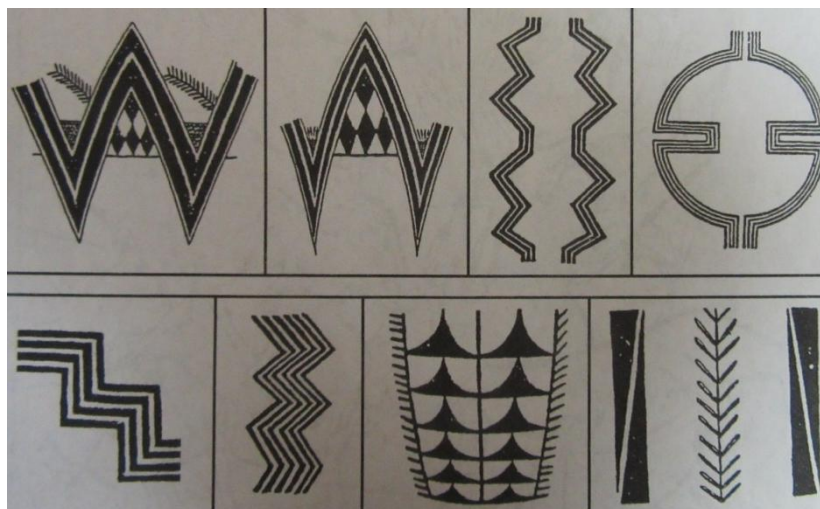
هنرمند عصر پارینه سنگی، شیوه‌های مختلفی برای به تصویر کشیدن موضوع‌های خود اتخاذ نموده است. زمانی به طور مستقیم از مخلوط دوده و یا خاک‌های رنگین با چربی، شکل خود را تجسم بخشیده است. زمانی با استفاده از نوک تیز سنگی سخت، طرح خود را بر روی سنگ یا استخوان کنده است. برخی اوقات نیز با استفاده از تکه استخوان و یا چوبی زغال شده، خطوط مورد نظر را به روی دیواره آهکی غار نقش نموده است.

خط در این آثار به مفهوم واقعی خود مطرح است: ایستا نیست، دارای کیفیتی پویاست، در تناسب با موضوع، ساده شده و متناسب با نیاز طراح، وضعیت شفاف به خود گرفته است. با وجودی که در برخی از بخش‌های اندام حیوان اغراق شده است، ولی از نظر تصویری دارای تناسب و استحکام است. طراحی‌ها چه به صورت انفرادی و یا به شکل گروهی دارای نیرو و حرکت هستند و این خود به سادگی، فضای پرتحرک و خشونت صحنه کارزار (شکار) را برای بیننده آشکار می‌سازد.

اسب، غار لاسکو، ۱۲۰۰۰ تا ۱۵۰۰۰ پیش از میلاد.

در پایان دوره طبیعت گرا که اختصاص به فرهنگی شکارگرا دارد، تحولی در شکل هنر پدیدار می‌گردد. کشاورز عصر نوسنگی دیگر به نیروهای برونی شکارگر عصر پارینه‌سنگی نیاز ندارد. کوچرو نیست، ساکن است. شکارچی نیست، کشاورز است.

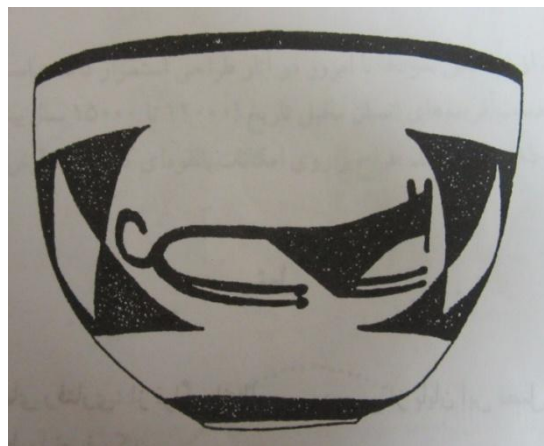
نقوش روی سفال، شوش، ۵۰۰۰ تا ۸۰۰۰ پیش از میلاد.

در همین مرحله است که نیروی تفکر انتزاعی وی، هم در شیوه تولید و هم در هنر شکل‌گرا و هندسی رشد می‌یابد. در این هنر، نشانه‌هایی از نظم و تعقل به چشم می‌خورد و به نظر می‌رسد کشاورز عصر نوسنگی، بسیاری از نیروها را به نظم مورد نظرش در آورده است. عوامل طبیعی نظیر آب، کوه، کشتزار و حیوان به انتزاعی‌ترین شکل خود در قالب هندسی آشکار می‌شوند. نقش آفرین عصر نوسنگی، خود را در تعارض با محیط اجتماعی‌اش نمی‌بیند و همین نگرش در نقوش حساب شده و هندسی که بر روی ظرف سفالی از خود به جا گذاشته، آشکار است.

ظروف کشف شده از تپه سیلک کاشان، ۱۰۰۰ پیش از میلاد.

نقوش هندسی و شکل‌های ساده‌شده، معرف رشد تفکر انتزاعی در نقشینه‌های کشاورز عصر نوسنگی است. بیشتر شکل‌هایی که اندام بالاتنه حیوان خیالی را تشکیل می‌دهد، زاویه‌دار است و قسمت‌های پایین‌تنه از خطوط دوار شکل گرفته. در مجموع چنین به نظر می‌رسد که حیوانی در دام کشاورز عصر نوسنگی است و طراح با الهام از تله و حیوانی که در آن به دام افتاده است، این طرح بی نظیر را رقم زده است.

فنجان، شوش، ارتفاع ۹/۵ سانتی متر.